CHRISTO HOMINUM SERVATORE DUCE

ORTUS MORBORUM E FERMENTO VENTRICULI IN EORUM ULTIONEM AD VITAM SANAM

DECRETO ET AUTHORITATE GRATIOSÆ ET AMPLISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ

IN

INCLUTA ACADEMIA ALTDORPHINA,

Dissertatione Inaugurali

PRO GRADU DOCTORATUS SUMMISQUE IN ARTE MEDICA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE ET SOLEMNITER CONSEQUENDIS

ad diem 25. Junii.

ANNI MDCLXXIIX.

H. L. Q. C.

habendâ demonstratur,

Publicæque ventilationi submittitur

A

CASPARO HENRICO Schrey/

Dresd-Hermunduro.

ALTDORFFI

Typis Johannis Henrici Schönnerstædt.

Præloquium.

NEgari iſtud non poteſt, quod magnus ille per Ignem Philoſophus Helmontius tract. à Sed. Anim. ad morb. §. 32. p. m. 233. aſſerit: ſæpius defectus extremos ſuperari non aliàs, quàm per remedia ſtomachica, malumq; ſtomachi parere diſſitos procul à ſe morbos. Scilicet quemadmodum ventriculus rectè concoquens ac digerens asſumta, ſpartamque adeò ſuam ſuſtinens decenter, ſanitatis unica quaſi ſcaturigo deprehenditur, ita ut cuncta fermè in corporis œconomiâ tunc ſe habeant ex voto: ſic ex adverſô à depravatâ vel impeditâ ventriculi actione morbi propemodú natales ſuos habent omnes, ſiquidem error coctionis primæ non corrigitur in ſecundâ, ſed vitioſus exinde excrementitiusque ſanguis neceſſariò generatur; multoque minùs in tertiâ, cujus vitio poſtmodum omnes atque ſingulæ corporis partes nutriuntur malè, hincq; paſſim variæ ſuboriuntur in humano corpore velut ſeditiones. Quomodo autem, ac num fermenti vi, in ventriculo digeſtio procedat, quâque ratione aut corporis vigor, aut plurimi inde morbi ſuam deſumant originem centraliter, cùm accuratè noſſe quàm maximè Medico expediat, disquirendum in id Diſſertatione hac Inaugurali mihi propoſui; quod ut cedat feliciter, à Deo immortali pio mentis ardore precor, ut gratiæ ſuæ menti meæ inſpiret ſpiritum, qui animum formet erudiatque, quò ea, quæ vera, proferantur in medium, falſa refutentur.

THES. I.

CHyli naturam nunc paulò penitiùs investigare cùm instituti mei non sit, ejus tamen elaborationem ac producendi modum quin attendam aliquantò pensius, è re futurum arbitror. Pace ergò Tuâ Lect. Benev. hoc in loco discursum meum nonnihil circumagere, & quæ ad elucidationem thematis videbuntur facere imprimis, præmittere liceat.

II. Chylificationem ergò quod attinet, ea sic describitur, quod sit actio ventriculi, quâ alimenta in succum lacteum, qui Chylus dicitur, convertuntur. Illa verò quomodo fiat, dum explicandum sumo, varias Autorum sententias exponere, eorumque consensum æquè ac dissensum deducere, ipsa propè jubet necessitas; ac fiet id quidem sic, meo judicio, commodissimè, si historiam opinionum debito ordine ingrediar, illamque à veteribus inchoans, per Posteros ad Neotericos & nostra usque tempora deducam, veramque tandem sententiam subjungam.

III. Medicorum igitur antiquorum plerique in eâ fuêre sententiâ, fieri chylificationem per calorem adjacentium viscerum, ad modum elixationis, sicut caro effusâ aquâ, cujus locum hîc potus impleret, elixatur.

IV. Sed cum Posteri eorum viderent, chylificationem esse opus vitæ, animam autem actum primum corporis viventis, cujus effecta causalia facultates, earumque vehiculum ac primum obeundarum functionum instrumentum Spiritus: Crediderunt fieri per facultatem quandam chylificam, quam humor melancholicus à liene per vas venosum breve in ventriculum infusus adjuvaret, ac liquorem quidem illum acidum esse dixerunt.

V. Perspicientes hoc Neoterici & inter illos imprimis Helmontius, hancce sententiam aliquo modo correctam illustrarunt, docentes: fieri chylificationem per fermentum & acidum lienare; fermentum autem Helmontio tract. Calor effic. non diger. pag. m. 164. §. 29. est facultas quædam vitalis, quæ verè atque formaliter transmutat alimenta: Qui paulò post Sextupl. digest. §. 2. p. 167. etiam subjungit: Extrà controversiam esse, cibos & potus unà pariterque dissolvi in cremorem planè diaphanum in cavo stomachi, additque id fieri vi fermenti primi manifestè

festè acidi à liene mutuati. Hoc autem acidum non fermentum ipsum, sed saltem organum ejus esse clarissimè exponit §. 13

VI. Tres, uti apparet, opinionum classes peperit historia, quarum consensum dissensumque perlustrare, interposito judicio meo, omninò mihi incumbit. Primæ igitur Veterum hypothesi, fieri scilicet chylificationem per calorem adjacentium viscerum ad modum elixationis, hoc respondeo. Non negandum quidem esse chylificationem comitante calore contingere, quò etiam respexisse videntur Philologi, quod à ζέω seu ferveo deduxerint ζύμη fermentum, quasi fervimentum dicas; illa tamen non fit efficienter per calorem, licet per accidens sit calori connexa. Quid enim quod in Bulimo ingens appetitio citaque digestio est, calor tamen tunc temporis non sentitur auctus: Siquidem & illud verum, uti sanè est, quò causa potentior in naturâ, eò effectum suum proprium potentius quoque perficiat; sequeretur febrientis in Cavso stomachum potentius digerere, quàm sani; cùm tamen in febribus nil ritè fermè digeritur: statim enim cibi cadaverantur ructusque nidorosos efficiunt. Cœterùm ad modum elixationis fieri, prorsus nego; cum distinctissima esse fermentationem & elixationem oculatioribus pateat, nec demonstrari elixatio queat.

VII. Secunda verò & Tertia Neoterico-Helmontiana consentire in eo videntur, quod pro causâ chylificationis efficiente, facultatem animæ, & pro adjuvante acidum quoddam ponunt, licet in eo Helmontius ejusque doctrinæ filii dissentiant, acidum stomachi non esse humorem melancholicum; cùm ille describatur, quod sit fœculentus crassus ac acido-austerus, hunc verò humorem deprehendi spirituosum, spiritibus vel quasi corrosivis prægnantem, acidum non nimis, sed gratissimum; scyllam tamen vitantes charybdim inciderunt. Asseruerunt enim contrà hosce, in liene non esse quidem humorem melancholicum, & quod ex hocce eorum asserto sequitur, acidum stomachi non esse illum humorem melancholicum, in eo tamen cum iisdem amicè conspirant, quod hoc ipsum acidum à liene in ventriculum infundatur. Verumenimverò hanc sententiam hodierna curiosior Anatome omninò pessumdedit, demonstrans, in vivis animalibus sanguinem per vas breve à ventriculo quidem versus lienem

descendere, atque in ramum splenicum effundi, nihil verò ductu contrario à liene ad ventriculum ferri.

VIII. Si jam quæris, quænam vera ac genuina sit sententia, ac quomodo tandem hæcce fiat chylificatio? promtam hic responsionem habeas istam: Fieri per modum fermentationis virtute Archei adjuvante liquore quodam acido volatili, seu acido salino ad transmutationes potente, ideoque & specificæ proprietatis; quem liquorem Fermentum ventriculi vocarunt.

IX. Per Modum fermentationis chylificationem fieri dum dixi, quid fermentatio? disquirendum. Ea verò nihil aliud est, quam motus intestinus particularum minutarum corpus mistum constituentium in unoquoque subjecto existentium & resolutarum in se invicem actione, quâ omnes reliquæ mistum componentes particulæ inter se invicem agitantur permiscenturque, donec sequatur aut ultima misti resolutio, aut nova ejusdem alteratio. Quod verò in chylificatione operosa sit fermentatio, evincitur exinde potissimum evidentissimè, quod talis transmutatio, qualis omninò circa cibos in ventriculo accidit, vix aliter fieri possit, quàm per fermentationis modum. Quid? quod & experientiâ edocti sint illi, qui post assumtos antè paucas horas cibos, curiosâ indagatione dissecta corpora inspexêre, quod in ventriculo farinæ propemodum fermentatæ speciem exhibentem massam deprehenderint. Plurimis insuper idem hoc argumentis præter ipsum Helmontium evicêre illi, qui de hâc materiâ aliquid commentati sunt, quorum tradita huc transcribere, esset tempore & operâ abuti.

X. Virtute Archei perfici addidi; est enim Archeus secundum Joh. Marci Marci Philos. Restit. p. m. 418. & p. 133. & Helmont. tract. Causæ & init. natural. p. m. 28. §. 8. Archeus. p. 33. §. 4. Imag. ferment. p. 92. §. 12. Ignot. Hosp. Morb. §. 41. p. 394. &c. vis ac potestas seu facultas animæ, per systema ideale limitata ad vitaliter agendum. Systema verò ideale est series idearum ab unâ radice, quæ anima mundi est, ordinem & nexum ad se habentium, suâque evolutione ad corpus organicum constituendum, atque hujus usum determinantium. Quæ quidem radix in humido radicali manet in suo chao involuta; suam verò evolutionem sortitur in vitali flammâ, ex eodem humidô succensâ, quam Hippocra-

pocrates ignem & impetum faciens, Aristoteles calorem vitalem Galenus, calidum innatum, alii spiritum appellant; quæ unà cum vitâ perit.

XI. Ulterius adjuvante liquore quodam acido fieri fermentationem dixi, id quod ab experientiâ demonstrari potest, quippè si acidus hicce liquor, tantum aquâ tepidâ simplici diluatur, pastæque farinaceæ admisceatur, eam longè citius dilatat ac fermentare facit, haud aliter, ac si flos cerevisiæ, aut aliquod aliud panis fermentum admistum foret, quam operationem adhuc felicius exequitur, si massa ista loco etiam tepido foveatur.

XII. Acidum autem esse gustus persuadebit efficaciter, si cœtera fundamenta tangere nollem. Certum enim est, quod in ventriculis sanorum semper reperiatur succus quidam acidus. Quod etiam tàm ructus, quàm legitimo tempore, antequam scilicet alimenta in chylum penitus transmutata fuerint, provocatus vomitus manifestant. Confirmat id autoritas in naturâ rerum cognoscendâ Archiphilosophi Hippocratis, dum Aphor. Sect. 6. 1. inquit: In febribus ac diuturnis Lienteriis ructus si supervenIat acidus, qui anteà non extiterat, bonum. q. d. Rediit stomacho aciditas, quâ cibum in chylum resolvit, ergò necessariò redibit etiam sanitas. Hinc etiam salsaturæ omnes atque ciborum condimenta ad acuendum appetitum conducentia acida sunt, ut Succus Citri, Granati, Cremor Tartari, Spiritus Salis, Vitrioli, Nitri dulcificati. &c.

XIII. Cæterùm volatilem, seu ex sale quodam volatili constantem liquorem cum modernis etiam statuo; id quod experimentalis probabit Philosophia. Certum enim est, quod omne id, quod fermentabile quoddam, ut sic dicam, subjectum ad fermentandum disponere debet, semper sit de natura salis volatilis, & nunc de naturâ alkali, ut dum lupulus musto additur, dum aromata & sinapi aceto permiscentur, quibus eorum promovetur fermentatio, dum ipsa florentis vini effluvia odorata vina de novo fermentant; nunc de naturâ acidi, ut fermentum pistorum; nunc de utroque, quod quidem efficacissimè fermentationem promovet.

XIV. Hîc autem fortassis objiciet aliquis, insultus epilepticos originem sumere ab acido, quod nervos quasi constringit, liberumque Spirituum influxum impedit, & sic convulsiones efficit;

cit; ventriculum autem à sexto pari accipere ramulos nonnullos, quippe uterque paris hujus vagi alias dicti truncus infrà ramulos pneumonicos juxta oesophagi latera descendens scinditur in duos ramos; exteriorem, qui ad ventriculum dimissus stomachum interiorem, partemque ejusdem superiorem multis propaginibus perreptat; & interiorem, qui juxta oesophagum ad exteriorem stomachi partem descendens, ventriculi fundum circumdat, plurimasque fibras in illud mittit: Sin itaque succus ille fermentescens esset acidus, ob aciditatem, quâ attingeret tàm nervosum corpus, sequerentur continuæ convulsiones. Sed respondeo cum Helmontio, quod vitalis sit aciditas, non crudelis, hostilis ac peregrina, seu acido austera, quæ constringit ac convellit, sed talis, quæ amica naturæ.

XV. Nec est etiam, quod nonnulli ad substantiam salino acrem volatilem accedere huncce fermentalem liquorem statuant, ideò potissimum, quia si esset acidum, in senibus acida assumta cum illo haud facilè pugnam inirent, cùm tamen contrarium, & quod senes quocunque propè acido offendantur, in aprico sit. At nesciunt fortè illi, quod senum fermentalis humor, ad cruditatem acidam accedat magis, adeoque non ob præsentiam acrimoniæ cum acido illo pugnantis, sed propter abundantiam ipsius acidi plura ingesta acida ipsorum natura aversetur, ac proinde acre esse fermentum concludi non poterit. Quò accedit etiam, quod talis salsa acrimonia, latici juncta, inque ventriculo contenta, atque imprimis orificio sinistro hærens, tussim excitaret; quoniam mediante diaphragmate per consensum musculos respirationi dicatos vellicaret; ut taceam innumeros affectus ex acrimoniâ salsâ oriundos. Remanet igitur, acidum huncce liquorem esse, sed amicum, non salsum, corrodentem & acrem. Illud tamen negandum non est, in singulis hominum individuis pro circumstantiarum varietate, insignem esse varietatem fermenti. Sic etiam ratione ætatis, sexûs, alimentorum, statûs sani & ægri, maxima fermenti, in volatilitate, in spirituositate, in aliis etiam qualitatibus, est diversitas, unde nunc acidum, nunc salsum, nunc acre, nunc amarum, nunc insipidum, nunc peculiaris saporis erit. Id quod mirum nemini videri potest, qui inenarrabilem prope salium diversitatem, ex aliâ atque aliâ tum in-

ter ſe,tùm cum aliis commiſtionem oriundam, indeque reſultantes incredibiles ferè proprietates, variasque operationes conſiderat.

XVI. Non immeritò etiam ad transmutationes potentem liquorem fermentativum ſtomachi ſtatui, quippe qui potentiam hancce ab Archeo habet, qui omnium transmutationum eſt promotor & cauſa primitiva. Quo etiam reſpexiſſe videntur Ebræi, dum fermentum vocarunt שְׂאֹר quod cum Germanicâ voce Saur propè convenit reſervatumque denotat, ex maſsâ acidâ, nam שְׁאַר eſt remanere, quod Arabes סַאַר aut ut Philologi volunt סוּר efferunt, idemq; ac Belgicum Suur pro Saur ſonat, ac vertere ſeu transmutare denotat.

XVII. Inſuper ſpecificæ proprietatis acidum ſtomachi eſſe tradidi. Nulli enim acido exactè comparari poteſt hoc noſtrum quippe cui vix in naturâ rerum ſimile datur. Non enim tale eſt, quale eſt ſpiritus Nitri, Salis, Vitrioli &c. cum Spiritu Vini junctus, uti Medicina, Phyſica nimirum ſenſualis, demonſtrat, ac Helmontius probat paſſim. Ita enim in Sextupl. digeſt. pag. m. 168. §. 12. ait: Fermenta nil habent præter aut extrà ſe in naturâ, quod ſibi condignè queat aſſimilari, cùm ſint dona ſpecifica: Et paulò poſt §. 13. Habere fermentum ſtomachi acidatem ſibi comitem ſingularem. &c. alio etiam loco. tract. à ſed Anim. ad morb. §. 4 pag. m. 234. Stomachi acidatem anonymam eſſe dicit.

XIIX. Antequam ad alia procedo, deducendum quoque eſt, unde hæc ventriculi aciditas absque coagulatione ac immutatione ſui tantam ciborum ingeſtorum copiam comminuat ac reſolvat? cùm gnaris Chymiæ in occulto haud ſit, acida chymica v. g. Spiritum Nitri Lunæ, Acetum minio, Spiritum Salis Auro aſtuſum, dum corpora diſſolvunt, talia volatilia acida, ut antè erant poſt ſolutionem non permanere, ſed disſolvendo coagulari, ac formam Salis fixioris aſſumere. Disparitatis tamen rationem Helmontius noſter Sextupl. digeſt. pag. m. 168 §. 9. hanc reddit, in ſolventibus talibus actionem diſſolventis & diſſoluti, in fermento verò transmutationem eſſe, quæ ad novam utrobiq;

 formam

formam tendit continuò, hoc eſt, eâdem operâ, quâ penetret, etiam volatiliſare.

XIX. Quâ item ratione tàm pauca illa aciditas, ſiquidem vix ſæpius ℥j. liquoris hujus in ventriculis diſſectorum reperiatur, magnum adeò ciborum ingeſtorum pondus ac copiam tàm citò fermentet, ſi quæris? Id fieri per Archeum puto, quippe qui ideam fermentativam, acido hocce tanquam chao ſuo, involulutam, tunc evolvit: Quoniam enim utraque idéa tàm acidi noſtri ſtomachi, quàm ciborum, ex unâ radice fuit propagata, manet inter hanc & illam cognatio & analogia; atque ſic hæc noſtra cibi, tanquam ſubjecti materialis, ideas congeneres de novo excitat, ut Salia corporum abſcondita educantur, h. e. volatili hac aciditate ideigerâ, ciborum Salia alkalia moventur, ut per ideas ſuas operatrices agant in Salia acida, ſicque totius compages imò ipſa penetralia recludantur, & quæ erant in occulto, in lucem protrahantur.

XX. Clarè ſatis demonſtratum eſſe puto, quomodo fiat fermentatio, ſed ut explanem, unde & quâ ratione inſit ventriculo & elaboretur hæcce aciditas, & cur in chylum tantùm & non alium liquorem transmutentur cibi, amplius à me poſtulabis? Ad hoc quidem ut reſpondeam, talem liquorem acidum ingenitum eſſe, ſunt qui affirmant, quam ſententiam eorũ induſtriæ atq; experientiæ relinquo; ſi quis tamen contrariam tuetur, remanet, ſut per ideam elaborari ſtatuat, quam rem ut prolixius hic iterum exponam, fortè neceſſarium non fuerit, ſed ad proximè antecedentia, & quæ de Archeo ſuprà dicta ſunt, me referre licebit. Poſitis enim iis tanquam fundamentis, & cùm certum inſuper ſit, quod pars quælibet corporis ſingularem nanciſcatur uſum, peculiareſque peragat actiones, colligere inde quoque licebit, quamlibet partem peculiari etiam inſtructam eſſe ideâ operatrice, quæ in prima creatione impreſſa ſit, juxtaque cujus limites ſeſe movere & agere teneatur, & hinc idea veſiculæ felleæ bilem, glandularum lympham, teſticulorum ſemen ſeparet & elaboret: Ac pari modo etiam in ventriculo ſeſe res habebit, cujus actio eſt chylum elaborare, ad ejus autem elaborationem cum organi cujusdam ſtomachus egeat quàm maximè, idea ejus ſibi ipſi cudit inſtrumentum tale, cujus beneficio actionem ſuam exerat,

ac

ac ſine quo dirigendi coquendique aſſumta officium præſtare nequaquam poſſet, efformat; quod ipſum acidum hoc ſeu fermentum, ita dictum, ventriculi eſt. Atque hinc etiam fit, ſi naturaliter ſeſe idea illa non habeat, vel ſi ob aliam cauſam perturbetur, ut ſuccus hicce fermentativus non rectè elaboretur, vitiumque coctionis primæ ſit in promtu, atque cruditates, tanquam radix & fundamentum omnium excrementorum præternaturalium, facilimo negotio progenerentur ac cumulentur.

XXI. Reſtat hoc loco, ut de fermentalis hujus liquoris materiâ, ex quâ elaboratur, dicam, quam ita ſe habere puto: quod per internam ſtomachi tunicam glanduloſam, ſpiritus ſubtilis acidus per arterias eò delatus, per multa minutiſſima foramina excludatur, huic ſpiritui ſe jungat ſpiritus ex nervis grandioribus eò apportatus, & iſta duo primaria ingredientia ſe uniant, additione ſalivalis humoris, acidique è cibis relicti, atque ſic ſpiritum ventriculi renovent, materiamque elaborationi ſucci talis acidi præbeant.

XXII. De notabiliori fermentalis liquoris rectè ſe habentis uſu, chylificatione ſcilicet, hæc præmiſiſſe proderit, cùm magis eluceſcant juxtà ſe poſita contraria. Quid jam ex lapſu merentis aliàs optimè fermenti, ſive illud in exceſſu aut defectu, ſive etiam depravatione, quam cruditatem vocant, contingat, periculi incommoditatisque queat exſurgere, diſpiciendum. Quid igitur & quodnam fermenti peccatum in exceſſu ſit, haud injuriâ quæritur? Dicã confeſtim ego, hoc ipſum nil eſſe aliud, quàm cùm citiùs, quàm decebat abſolvitur fermentatio, itá ut ſi per conſuetũ tempus in ventriculo alimenta manerent, immutarentur nimium, ac deinceps convenientem corpori non præberent nutrimenti materiam. Et videmus aliàs quoque, quod omnis maſſa fermentabilis ſolito nimium ſeu diutius fermentata, acidatem acquirat majorem acrioremque ac minus commodam. In mediocritate itaque cùm conſiſtat omne bonum, in extremis malum, nimia non ſit aciditas, ne hoſtilis evadat, ſed vitalis permaneat.

XXIII. Quanquam etiam ſi non nimis diu perduret aucta fermentatio, obeſſe parum poſſit, quoniam alimenta in ventriculo ſufficienter fermentata, moram ibi haud longam ferè faciant,

ſed mox propelluntur ad inteſtina, ibidemque in chylum utilem alvinasque fæces ſecernuntur. Ubi tamen hæcce fermentatio perennat juſtò diutius, alimentorum nimium appetitur, & hinc, quando ingeſta quævis ventriculus digerit, ſenſim Plethora indeque habitus athleticus oritur. Huic niſi in tempore obviam eatur, in tantum periculum homines conjiciat, Hippocrate teſte Sect. 1. aph. 3. experientiâque ſuffragante, ut aut tumida extremè vaſa rumpantur, funeſtaque hinc acceleretur, præſertim ſi ruptura in parte aliqua accidat principe, calamitas; aut ſpiritus vitales manifeſtè ſic impeditâ ſanguinis circulatione inhibeantur, ac homo vel obortâ inde Apoplexiâ, vel Syncope, Cardiacâ, vel alio aliquo morbo ſubitaneo citò quaſi juguletur; aut ſi non extinguatur ſubitò, fieri tamen ſoleat, ut ſi omnes cavitates meatusque corporis maximè repleti ſint, & libera ſanguinis circumvolutio non exiſtat, præpedito vitalium ſpirituum influxu, facultates marceſcere incipiant, cruditatesque putredines ac ſuffocationes, imò & mors ipſa, paulò poſt ſuccedant.

XXIV. Cœterùm vulgò oriri creditur fermentatio nimia, vel fermenti ſolito acidioris & validioris culpâ, vel alimentorum conſtitutione naturali facilius fermentabilium diutinè uſurpatorum vitio, qualia ſunt omnia, quæ coctu facilia eſſe dicuntur, tàm ex vegetabilibus, quàm animalibus deſumta; vel humorum aciditate volatili præditorum, & ad ventriculum, vel à capite delabentium; vel ex glandulis excretorum cauſâ. Fermentalem ſcilicet liquorem & ſalivam, ut & ſuccum illum glandularum acidum, humoresque à capite decidentes, aciditatem ſuam auctam debere alimentis volatili aciditate præditis, copioſius diutiusque aſſumtis, ut & condimentis ejusdem qualitatis, vino aliive potui generoſo ſpirituoſoque ſubacido tamen imprimis, cujus generis eſt Jenenſe, Moſellanum ac Rhenanum vinum, ſi præſertim per aliquod tempus uſurpetur. Nec medicamentis acidis ſi adhibeantur, alius hic adſcribitur effectus, quippe quæ potentius omnibus ante dictis, aciditatem augere dicuntur, qualia ſunt: Cremor Tartari, Spiritus Vitrioli, Salis, Nitri, Aceta medicata & quæ his ſunt ſimilia: Aër etiam diu ſerenus & ſubtilis, non verò multum æſtuoſus aut frigidus, ad Borealis tamen naturam quodammodo vergens, fermenti ſolito acidioris culpa habetur. At ſi ſubtiliori

ctiori indagatione rem pensitamus, deprehendimus sanè, non ipsos hosce tàm facilè fermentabiles cibos, humoresve acidos ac medicamenta, sed illorum potius ideas tanquam causas efficientes se habere. Illæ enim dum fermento adveniunt, & ad exercendas actiones tales admodum sunt agiles, interque has & illam analogia quædam intercedit, excitare ambæ sese magis valent, adeò ut fortior inde fiat actio seu fermentatio.

XXV. Remedia quoque, quæ mederi directè debent hujusmodi ab ideis ortæ fermentationi similiter agunt per ideas, vel Archei ideasfermentatrices, delendo, alterando, absorbendo, præcipitando & purgando; vel etiam contrariam repræsentando, per alimenta crassiora. Auctæ igitur propter acidum nimium & volatile alimentorum fermentationis cura sic procedet, si id, quod appositè monent Practici, & nos observemus, ut scilicet nimiam aciditatem primum corrigamus per alterantia & absorbentia, eaque vel fixa vel volatilia, ut sunt; Rasura C. C. terra sigillat: limat. Martis. Bolus armen: Creta, Ocul. 69. Lapis hæmat. Ossa sepiæ, C. C. ustum. Quibus etiam annumerari potest præcipitans meum, constans ex terrâ quadam seu capite mortuo quodam hermaphroditico, cujus singulares aciditatem absorbendi dotes, vix satis deprædicari possunt; usurpantur etiam cum fructu Alkalia fixa e. g. Sal Tartari aut alkalia alia, & ea omnia, quæ masculam acidum præcipitandi possident virtutem. Obtundunt quoque succum huncce acidum pinguia & oleosa omnia, sed hæc, uti & Spiritus Vini tàm simplex, quàm aromaticus, quem commendant nonnulli maximè, cum cautione usurpari debent, ne majora illa succedant mala, de quibus mox videbimus.

XXVI. Sin verò præcipitantibus hisce adhibitis fames nondum cesset, deveniendum est ad Vomitoria, præprimis Antimonialia, cum quibus tamen cautè procedendum esse suadeo, ne scil. ea, quæ nimis sunt violenta, eligantur, neque in magnâ dosi usurpentur. Tutissimum verò omnium horum excellentissimumque remedium erit, B. Præceptoris Hauptmanni mei, (Viri cujus capacitas ingenii, judicii vis, variæ reconditæque doctrinæ & experientiæ, quâ Medicæ, quà Chymicæ, copia inter se paria faciebant olim atque ex æquo eminebant,) Mercurius vitæ sine Mercurio, cujus virtutem per experientiam propriam

 mihi

mihi notissimam satis deprædicare vix possum. Hic enim à gr. i. ad ℥. 4ve datus, felicissimè securissimèque istud expediet, quod ex aliis pulveribus emeticis antiquioribus aut recentioribus sperari haud poterit.

XXVII. Propter alimenta etiam ut monui facilius fermentabilia, continuè usurpata, nimis aucta fermentatio, corrigitur non parum exhibendo alimenta magis crassa, viscida, & quæ sunt fermentationis difficilioris, panem puta, non ex optimâ farinâ pararum, nec prius benè fermentatum, carnes bubulas sale conditas aut fumo induratas, eaque omnia, quæ difficilis sunt coctionis, modus tamen & in his non excedatur, nec nimium ventriculus iis oneretur, ne cruditas exinde fiat. Abstinendum interim quoque à potu cibisque omnibus acidioribus, acidisve conditis, ac vitandus aër valde serenus ac Borealis.

XXVIII. Orta verò ob perseverantem aliquandiu alimentorum fermentationem auctam, Plethora aut habitus athleticus hoc est sanguinis optimi copia, & abundantia, curatur tutò non minus ac citò evacuando. Et quanquam omnes in genere evacuandi modi hîc innuantur, quibus superflua imminuere docet medicina; potissimum tamen Venæsectionem commendatam volo, utpote cujus præsidio scopus ventilandi sanguinem extempore impetratur, & vasa pro lubitu semel aut sæpius depleri possunt. Nec negligi ista aut paulò diutius differri debet, cum non rarò in præsens suffocationis periculum conjiciantur ægri, à quo ante non liberantur, quam educto per venam sectam sanguine respiratio redditur liberior, sicque mors instans avertitur.

XXIX. Cœterùm si Apoplexia supervenerit, præmissis hisce in apoplecticis plethoricis corporibus evacuationibus, ad volatilia deveniendum esse & suadet ratio & experientiæ non contrariatur. qualia sunt Spiritus Sal. armoniaci, Oleum succini destill. & Sal ejus vola tile, conducit etiam Sal meum volatile aromaticum oleosum, de quo paulò infrà, deinde unâ cum iisdem sudorifera sunt usurpanda. Nam quod Salia volatilia & sudorifera acidum infringendi, ac per poros corporis unà cum lymphâ educendi habeant egregias virtutes, omnes assensum dabunt facilè, insuper etiam omnes ac singulas hujus pessimi characteris reliquias, quæ in vasis aut corporis habitu adhuc delitescunt, ne Paralysis

exinde

exinde fiat, radicitùs extirpandi removendique vi pollent. Cumprimis autem vulgo Antimonium diaphor. Sudorif. Max. Fab. Bezoart. minerale tàm simplex quàm compositum-Solare, Lunare, aut Martiale, Pulvis antihecticus & specificum stomachicum Poterii, præreliquis verò Cinnab. antimonii in hoc casu à multis laudantur; Majoris tamen adhuc virtutis remedium contrà hos pariter atque alios maximos & conclamatos affectus, hic nominandi sese præbet ansa, esse illud Hippocraticum medicamentum, Tetragonum dictum volunt, à jam laudato Hauptmanno redinventum: Basin hujus medicinæ constituit Antimonium, quod ipsum multum & insignibus ornatum viribus ad omnes fermè morbos expugnandos validissimum deprædicant autores, Bas. Valentinus in Curru Triumphali, aliique & imprimis Chartier in tract. suo de antimonio; scient. plumb. sacri sapient. inscripto, volum. 6. Theatr. Chym. annexo. Tetragonum verò istud pro affectuum varietate sudoriferum, vomitorium, laxativum & alexiterium est medicamentum, ac panacææ excellentiam atque dignitatem attingit ubique. Ipse etiam Chartier & Hauptmannus satis comprobatæ experientiæ viri asseverant, & ego qualicunque id edoctus usu attestari possum, omnis fermè generis istud curare morbos, atque tot corporis nostri hostes tàm edomare, quàm cum depuratione organorum eximiâ, impuritates omnes educere posse. Adeò contrà omnes malignitatis gradus, corruptionis atque putredinis, licet summæ etiam, vitia, nec non dolorum quorumlibet tormenta, omnia ulcera insanabilia, item pro radicali sanguinis mundificatione hactenus illud probatissimum, præsentissimumque deprehendimus medicamentum. Et quia adeò non unum aliquem, sed omnes propé æqualiter respicit morbos, dum scil. tàm causas occasionales tollit, ac circà producta morbi versatur, quàm ipsum Archeum respicit, ea circa nobilitatem hujus remedii possunt adverti, quæ citatus autor Chartier dicto loco notavit, quod singulare sit Elixir ad prolongandam vitam, unde existimatum fuerit, antimonium appellatum fuisse διὰ τῷ ἀντιμένειν πρὸς τὸν βίον, quia ad vitæ substantiam facit.

XXX Hæc de fermentatione nimiâ dicta sufficiant in præsens; de ejusdem verò defectu, quem duplici fieri modo in confesso est, per sic dictam abolitionem scilicet ac imminutionem,

Abolitio-

Abolitionem ergò fermentationis accidisse dicimus tunc, cum alimenta in ventriculo satis diu, i. e. tres vel quatuor pluresque in quibusdam subjectis horas hærentia, nullam plane alterationem in consistentiâ, colore odoreque experiuntur, sed cruda ac immutata, aut per viam ordinariam, intestina videlicet, id quod evidenter fit in Lienteriâ, ubi alimenta planè non mutata per alvum ejiciuntur, aut per minus consvetam, ut oesophagum excernuntur, ità ut reliqvæ partes omni alimento defraudentur, totumque corpus brevi tempore contabescat & ad interitum vergat. Imminutio autem tunc contigisse deprehenditur, vel quando plus temporis quàm secundum naturam par erat, in coctione perficiendâ insumitur, vel quando assumta minus quàm debebant, mutantur ac fermentantur, quin semicruda potius prodeunt, ac parum adeò n utrimenti præbent, ex quo etiam symptomate ventriculus imbecillis dici poterit, quippe qui difficulter, & vix longo demum tempore opus suum facere potens est.

XXXI. Utriusque peccaminosæ qualitatis hujus causas scrutari jam operæ pretium erit. Aboletur itaque fermentatio vel exinde, quando aut non in sufficienti quantitate regeneratur fermentativum acidum, in salivæ à glandulis subministrandæ defectu, ob continuam hujus exspuitionem, aut quando materia ex qua generari debet, aliò defertur. v. g. dum in bibulis per continuas & indefessas potationes, è ventriculo & hujus rugis abluitur, & ad intestina propellitur, id quod in diuturnis quoque alvi fluxibus nonunquam accidere solet, ubi alimenta in pituitosam mucilaginosamque substantiam convertuntur, atque adeò quod ventriculo insitum acidum, aut in totum, aut quoad partem tollitur.

XXXII. Imminutum verò existit acidum, ejusque infringitur vis, adeò ut ejus consistentia naturalis mutetur, atque vel viscidius, vel pingvius, vel aquosius sit, propter consimilia alimenta, aut medicamenta diu usurpata, consimilemve salivam. Nec minus idem ab aliis in corpore genitis ac coacervatis humoribus vitiosis enervatur, utpote qui vel ratione salis fixi spiritum concentrant, vel ratione Salis volatilis, aut ratione oleaginositatis aciditatem ejus obtundunt. Pituita quoque si in corpore aut viscidítate aut copiâ peccet, blandam illius aciditatem tantùm

no

non extinguit ac energiam ejus hebetat. Et quò plures etiam talis imminutionis causæ simul adfuerint, eò gravius læditur alimentorum fermentatio.

XXXIII. Cæterùm quamvis acidum ipsum sese rectè habeat, insuper tamen requiritur, ut objectum, in quod illud agere debet, ad recipiendam actionem ritè sit dispositum, cum inter agens & patiens justa semper intercedere debeat proportio. Si enim minus dura & crassa, frigida & humida, item cruda & non ritè condita ac præparata ingerantur, acidum ista ventriculi valdè enervant, fortiter nimis reagendo, ita ut nec ea, quæ accepit, perfectè resolvere, multò minus alios ac de novo deglutitos cibos incidere ac coquere possit. Pinguia quoque difficillimè diguntur, quia justam ad fermentationem humiditatem nec continent nec amittunt. Ea cuncta præterea noxia sunt, quæ quoquo modo acidum hocce infringunt, vel ob sal quod habent fixum, vel volatile, quibus Tabaci fumus annumeratur meritò, item Spiritus Vini. Illorum namq; effectum experiuntur illi, qui indies largâ satis eorum quantitate ingurgitant, ut nempè omni solido alimento destituti contabescant, cum aquâ intercute, & sic aliâ parte intumescant fœdè, aliâ miserè emacientur. Nec minus hac in parte difficiliorem reddit ventriculi actionem, si ille cibi potûsq; nimiâ obruatur quantitate, ita ut hæc fermenti potentiæ non respondeat, ubi certè chylosis si non aboletur, ad minimum iminuitur. De quibus singulis idem propè, quod suprà monuimus, speciatim dici poterit, quod vel ideam fermentatricem deleant, vel contrariam ideam repræsentent, vel nimium idearum velut concursum efficiant, ita ut singulæ tàm citò evolvi non possint. Egregia autem culinaria ac diætæ præcepta, & saluberrimas de quantitate ciborum assumendorum leges cùm præscribat Helmontius tract. Vict. Rat. Item, de Font. Spadan. Paradox. sext. ad eundem Lectorem remitto.

XXXIV. Postquam abolitionem imminutionemque acidi stomachi examinavi, ad desideratæ curationis modos jam penetro. Antè omnia igitur advertendum est, an ab humoribus aliunde in ventriculum influentibus fiat fermentationis imminutio an verò à ciborum assumtorum commisso errore ortum ducat, siquidem illi & evacuari, h. e. ideæ alienæ subtrahi, & alterari que-

ant,

ant, hic verò vitando talium ciborum uſum averti facilè poſſint. Humores ergò ubi cauſa mali ſunt, neceſſum omninò eſt, ut aut vomitoria, ſi in ventriculo, aut purgantia, ſi in toto corpore materia hæreat, uſurpentur. Et rurſus ſi totum afficiat, ex purgantibus eligenda præprimis illa ſunt, quæ ventriculo vel ſpecificè non adverſantur, vel eundem confortandi vi pollent, qualia ſunt: Mechoacanna, Jalapium, Rhabarbarum &c. quæ præter purgativam facultatem, non ſolùm adſtrictoriam & ventriculum confortantem virtutem habent, ſed & ad Spirituum quoque acidi ſtomachi robur augentium generationem non parùm conferunt. Ex eâdem ratione Aloë tanti æſtimatur ac medicamentum à Galenô ventriculo gratum dicitur. Hinc pro cruditatibus ſtomachicis corrigendis, aſſumuntur pilulæ Angelicæ, Maſtichinæ, quippe quæ præter evacuandi vim ab Aloë, confortandi ſimul facultatem à Maſtiche obtinent. Prædictis tamen purgantibus præferebat ſuprà laudatus B. Dn. Hauptmannus pilulas ſuas Antimoniales, item Martiales, utpote quæ præter inſignem confortandi vim humores etiam quosvis, tàm viſcidos quàm pingues reſolvendi, perq; inferiora educendi, maximam efficaciam produnt.

XXXV. Sin verò humores in ventriculo hæreant, ſive eò tranſmiſſi, ſive ibi per corruptionem generati ſint, convenientius erit, per vomitoria eos evacuare, quamvis etiam ſi magis viſcidi ſint, & in inferiori ventriculi parte hæreant, purgatio non planè rejici mereatur. Licet verò aliàs vel ex vegetabilibus, vel ex mineralibus hîc petantur medicamenta, illis tamen mineralia, imprimis Antimonialia præfero, utpote cum è mineralibus ritè præparata non tàm magnam excitent nauſeam anxietatemque. Ex Antimonialibus autē in ſpecie commodiora & uſu magis comprobata videntur, Tartarus emet. Mynſichti, Eſſent. emet. Zwelfer. Sal Tart, emeticum, Mercurius vitæ vulgaris, in quorum locum Mercurium vitæ Hauptm. ſubſtituo, qui tuto citò & jucundè operatur.

XXXVI. Quod ſi humoribus hiſce pecantibus adeò vitioſa quædam adjuncta qualitas ſit, ut propter viſciditatem promoveri non poſſint, aut propter acrimoniam hypercatharses faciant, alterantibus appropritatis corrigi priùs debent. Nomina igitur

medi-

medicamentorum alterantium, quæ vulgò commendantur ac cibos æquè atque humores craſſos viſcidosque in ventriculo corporeque repertos incidunt, crudosque ad fermentationem deducunt, & ſic ideas eorum fermentatrices evolvunt, ac corpori adeò utiles reddunt; ſunt acida imprimis & Salina lixivioſa, per ſpiritum volatilem alterata, & plus minusque volatiliſata. e. g. ſpiritus Urinæ aut Sal: Ammoniaci à Vitriolo comuni cohobati, ſpiritus Salis Tartari volatilis, ſpiritus Maſtiches, Sal ſuccini, flores Sal. Armoniac. C. C. Sal volat. Ad incidendum tamen commodiſſimè præſcribuntur acida, modò ne craſſities ab acido coagulante ſit, ubi aut prorſus omittenda illa, præprimis fortiora mineralia, aut cum volatili juncta propinanda ſunt. Nominantur autē ſpiritus Salis, Vitrioli ſimpl. vel Veneris, vel Martis, ſpiritus Nitri, Vitrioli Cephalicus, Sulphuris, Clyſſus, qui omnes cum ſpiritibus volatibilibus & aromaticis juncti, ac per circulationem cohobati tutiores penetrantioresque fiunt; Elixiris etiam proprietatis cujus menſtruum ſpiritus quidam acidus cum ſpiritu vini cohobatus eſt, in ventriculo confortando vires ſunt notiſſimæ.

XXXVII. Antequam jam ad alia hinc procedo, ſpeciales quosdam affectus è nocivis iſtis quos notavi fontibus oriundos, ac præcipuè eorum curam ſpeciatim percenſere allubeſcit. Dixi ſuprà, quod pinguia difficilimè digerantur, quodque ea, quæ vel Sal fixum, vel volatile continent, acidum hocce fermentale infringant, exinde itaque ii, qui largâ talium copiâ utuntur, in Lienteriam ac Cœliacam incidere ſolent paſſionem, quam ſæpius tabes hydropsque ſubſequitur. Dum nimirum illa acidum ventriculi ſuo Sale fixo volatilique aut oleoſitate ſeu pinguedine obtundunt, alimenta in ventriculo fermentari atque ab invicem ſufficienter ſegregari nequeunt, hinc chylus crudus & ad nutritionem ineptus, unde tabes oritur, producitur; ex quo deinde ſanguis ſeroſus ac pituitoſus generatur, unde obſtructiones vaſorum præprimis lymphaticorum ſequuntur, quæ dum facilimè rumpuntur, hydrops inducitur.

XXXIIX. Ac Lienteriam quidem & Cœliacam paſſionem quod ſpectat, de illâ inter omnes conſtat, quod ſit ſpecies alvi fluxûs, in quo cibus non mutatus, ſed ita prout fuerat aſſumtus per alvum celeriter excernitur: De hâc verò quod in eâ alimenta

 cru-

cruda & imperfectè digesta per alvum rejiciantur. Duos itaque affectus hosce differre inter se tantùm secundum magis & minus patet & Lienteria quidem ad fermentationem abolitam, Cœliaca ad imminutam rectè referetur. Ad hos ergò affectus compescendos deposcit ratio, ut acida dulcificata usurpentur moderata, quæ eò magis medicata erunt, si iis immisceantur ea, quæ virtutem suaviter adstringendi habent; vel potui etiam de spiritu Salis aut Vitrioli dulcif. quantum ad gratam aciditatem sufficit, admisceatur. B. Hauptmannus aut Nectar suũ adstringens aut Tincturam Vitrioli Balsamicam suam substituebat; ad fermentum tamen ventriculi confortandum, spiritum meum, stomachicum dictum, non absque successu aliquoties exhibui, cujus Spiritûs Chimicæ, & medicæ virtutes etiam præparandiq; modus ne lateant penitus, hæc de iis breviter. Scilicet è Sale ac Minerâ hermaphroditicâ quadam, spiritum aliquem dulcacidum volatilem elicio, qui ut appetitum languentem reparat, itâ ventriculi fermentali liquori potens stabilimentum, cibos ad ingressum præparando, ideasque illorum excitando, singulare robur conciliat. Deinde Tartaream humorum mucilaginem ac saburram fœcalem spiritus ille dissolvit, atque ejusdem impetum virtute penetrandi, quam habet, generosè coërcet & evincit. Nec hoc in loco ea quoque omittenda, quæ Archeum perturbatum pacandi singularem habent vim; qualia sunt Opiata ritè correcta, scilicet Opium fermentatum, Laudan. opiat. Diascord. Fracastorii aut Sylvii, Essent. Opii, præprimis illa, quæ cum spiritu modò laudato stomachico & spiritu vini præparatur.

XXXIX. In tabe autem ac macie ex inertiâ acidi stomachici ortâ ad ejusdem tàm correctionem, quàm roborationem jamjam descriptum spiritum stomachicum, non sine fructu exhiberi licebit. Insuper circà novi & plenilunium usurpabat pilulas suas antiphthisicas, magnæ experientiæ judiciique & celebritatis Vir B Hauptmannus, quæ pilulæ non tantum sordes in penitioribus quantumvis corporis nostri latebris hærentes, ad instar cujusdam saponis abstergunt, omnemque è ventriculo vasisque amurcam sine ullâ molestiâ educunt; verùm etiam fermenti organum, ob Vitriolum suum Philosophicum, quo dotatæ sunt, roborant, vitalemque Tincturam, (ita sanguis à Paracelso Helmontioque vocatur,)

catur,) ſuaviter irrorando ac humectando confortant, & ſic refectionis non minus, quàm exo; tatæ mundificationis beneficium præcellenter præſtant.

XL. Porrò ſi acciderit, ut jamjam intumuerit corpus, ſive ab uſu Spiritus Vini, ſive aliunde, ut dixi, fermentum læſum ſit, ità ut ſequatur hydrops, ſtomacho præprimis ſubveniendum eſt. Hunc verò adverſus morbum, in medicaminum non infimâ claſſe commendatur Oleum Vitrioli, præſertim Veneris aut Martis dulce, Spiritus Salis compoſitus dulcis: Imprimis tamen huc iterum facit ſpiritus ſtomachicus, cujus utilitatem paulò antè attigi. Quin ad ſudorifera hîc quoque deveniendum ac diuretica eſt, quæ niſi hydropicus ad ultimam miſeriam jam ſit delapſus, ſemper voto Medici æquè ac ægri quàm optimè reſpondebunt. Loco horum unicum ſuprà laudatum Tetragonum adhibendum, quod uti diaphoreticum pariterque diureticum præbet, ita erit & hîc remedium, quod omnem hydropem modeſtè tollit absque metu recidivæ. Siquidem tollit tàm cauſam occaſionalem, quàm ipſam furentis Archei ametriam.

XLI. Plura dicere adhuc poteram, ſed ne nimium excreſcat diſſertatio, ad depravationem acidi quaſi ex diverticulo redeo. Eam ergò tunc contingere ſtatuo, quando alimenta ità immutantur in ventriculo, ut conveniens corpori nutrimentum amplius non præbeant, cùm potius malè digeſtos cibos è veſtigio ſubſequatur corruptio. Fermento itaque depravato dupliciter cibus corrumpi dicitur, aut in nidoroſam aut acidam cruditatem. Illa eſt debilior partium acidarum cum ſalinis ac oleoſis commixtio: Hæc verò nimia acidarum in reſpectu ad ſalinas ſive alkalinas abundantia. Et harum utraque genitalem plurimorum morborum in ſinu gerit cauſam.

XLII. Ut cauſas autem depravati ſic acidi fermentativi dicam, primò luxum ac diverſorum ciborum ingeſtionem rectè accuſo, quæ vel operoſam vel difficilem, vel vitioſam planè coctionem reddere ſolet. Varia enim & diverſa ob ideas ſuas Archeo noſtro alienas non alunt, ſed inquinant, ut Seneca ait, cum impoſſibile ſit, ut omnia illa quæ diverſas & qualitates & ſubſtantiam habent, ſimul à Naturâ decenti coctione ſubigi poſſint, ſed pleraque manent incocta, corrumpuntur, putrilaginemque adſciſcunt

ſciſcunt & tandem excrementitia evadunt, atque adeo chylum inſigniter contaminant & chylificationem vehementer turbant. Uti autem diverſitas reluctatur naturæ, ita & multitudo ciborum, quando nempè ad ambas uſque aures, ut in proverbio eſt, quiſpiam ſe replet ac ingurgitat, ventriculo impenſè nocet. Habet enim ſuum ſemper ſecum ultorem voracitas, videlicet cruditates, & ex iis natam omnigenam morborum ærumnam. Præterea huc etiam refero cibos parum aut planè non maſticatos, vel ſuâ naturâ coctu difficiles & quosvis ſucci pejoris, quos utique ventriculum decenter comminuere atque in ſuccum redigere alibilem non poſſe, ſed ex iis conſimiliter cruditates generari in aperto eſt.

XLIII. Ulterius ad acidæ cruditatis cauſas me converto, & inter illas quidem primas tenere frigus, hyberno tempore per nives & glaciem iter facientes potiſſimum experiuntur. Quâ verò ratione frigus corpus ambiens hoc præſtare poſſit, multi ſe anxiè torquent, iſtam tamen rem ut ut difficultatibus non careat, paucis expedire tentabo. Cùm ſcilicet per poros corporis frigus penetrat, tum inſimul cum acido ſuo ideam ſuam coagulatricem quàm manifeſtè habet, humoribus corporis inſinuat, atque ſic unà illorum ideas in actum huncce educit, mutationesque tales efficit. Præterea inter dictæ cruditatis cauſas, nimium acidorum ciborum potûsve ac medicamentorum uſum reponimus, utpote unde neceſſariò propter inſignem acidi exceſſum vitiatur etiam ventriculi fermentatio, variaque exinde propullulant ſymptomata.

XLIV. Forſan autem L. B. illos aciditatis hujus vitiatæ deſiderabis effectus, ſed cum diſſertationis magnitudo excedere haud debeat, tantus verò morborum ut ſic dicam exercitus hinc emergat, quantum in præſenti luſtrare ac deſcribere impoſſibile, calculonum ſequentes morem, qui ſummas ingentes æris brevioribus numeris exprimunt, ſignabo morbos affectusque potiùs, quàm eloquar, ut non tàm legere eorum deſcriptiones aliquis, quam numerare nomina videatur. Procreat igitur cruditas acida, volatilis, ructus acidos, volatiliſata magis acriſque, famem caninam, ad ſuperius orificiū ventriculi halitûs forma adſcendens, cardialgiam, cum bilioſis flatibus viſcoſis in ventriculo efferveſ-

cens

cens anxietates circà præcordia, cum caustico quodam alkali mixta, tàm ad intestina, quàm ad vasa etiam sanguifera dimissa, dejectiones cruentas & hæmoptoen, imò ad exteriora delata, ulcera tàm cancrosa, quàm fistulosa, cum Sale volatili minus oleoso ac pingui ebulliens ac partes rodens sensiles, dolores algentes lancinantes, vagos, lacerantes & sine ardore rodentes, acida magis, quàm acris in intestinis eorum obstructiones, sanguini inmixta illum coagulans & hinc stagnantem reddens mensium suppressiones, austerior facta, cum bile ac pituitâ viscidâ effervescens halitûsque formâ per lacteas venas ductumque thoracicum ad cor & pulmones assurgens, suffocationes, austera & glutinosa, ob bilis paucitatem calculosas concretiones; acido austera, constringens nervos ac sic spiriutum animalium fluxum impediens, convulsiones; tàm acris, quàm austera cum pituitâ viscidâ & bile mediocriter saltim acri concurrens, flatus excitans sicque intestina distendens eorum dolores; quin & ob conjunctam pituitam, viscus aliquod obstruens, febrium intermittentium causa est.

XLV. Jam ut & mali hujus hydrâ Lerneâ pejoris subnectam curam, primum exhibeantur ea, quæ acidum temperant & concentrant, ejusque ideas delere possunt. Ubi Martialia palmam meritò obtinent: nam insignis vis Marti inest absorbendi acida. Adhiberi itaq; Tincturæ Martis possunt, sed illæ in quibus Mars nullo acido saturatus est. Corrigunt prætereà quoque inciduntq; acidum medicamenta Tartarisata e. g. Sal Tartari fixum & volatile, Tartarus chalybeatus, vitriolatus, Terra Tartari foliata cum liquore Tartari Polychresto, spiritus Salis Tartari armoniacalis, Spiritus salis Armoniaci. Laudem quoque haud infimam meretur Panacæa Holsat. tàm simplex, quàm Martialis. Cœterùm de acidû absorbentibus aliis suprà tradita videri possunt, quæ hic repetere supervacaneum duco. Nec sudoriferis suus hîc deest locus, de quibus superiores itidem videri possunt, §. §. habent enim & hæc potenter acidum educendi per poros corporis, crassosque ac glutinosos humores incidendi magnam vim. Opiata quoque suâ hîc non defraudanda laude, si ritè modò correcta sint; nam & Archeum pacando, dolorum omnium verum præbent lenimentum & humores acres in diversas mutant qualitates. His laudatis medicamentis addere absque jactantiæ typho non

vereor Sal oleosum aromaticum volatile , operâ meâ paratum , & feliciter oblatum , quippe in quo facultas quædam insignis latet , ut per illud curare cruditatem acidam omninò sit facillimum , quoniam penitiores etiam vasorum partiumque recessus, ab omni immunditie, quæcunque illa sit, per virtutem suam egregiè abstersivam ità repurgat, atque purificat, ut vix quicquam impuritatis relinquatur. Correctum deinde incisumque acidum evacuetur sensim tàm per inferiora, quàm superiora; per superiora tamen imprimis, plus enim valere unum vomitorium, quàm multa purgantia per experientiam certum est. Omnia autem alia vomitoria antecellunt suprà nominata Antimonialia imprimis dictus Mercurius vitæ sine Mercurio Hauptmanni. Si tamen hic curandi per vomitoria modus cuiquam tædio sit, purgantiaque exoptet magis, pilulas Hauptmanni Tetragonicas, Antimoniales aut Martiales etiam laudandas exhibere eidē licebit. Vulgò usurpantur pilulæ de Ammoniaco. Tartareæ &c. aliave purgantia melanagoga ac phlemagoga dicta.

XLVI. De Acidæ cruditatis causis morbisque ac curâ hæc dixisse in præsens sufficiat; jam igitur ad nidorosam etiam animum adduco meum, ubi primum omnium hâc occasione occurrit quæstio, quomodo ex humore acido humor fieri possit amarus? Hoc à posteriori scire possent ipsæ propemodum aniculæ, quæ ampullas, in quibus aceta sua & fermentando parare & reservare solent, penes fornaces reponunt, cognitissimum enim experientiâque comprobatum satis, quod acetum diuturniori fermentationi per calorem expositum facilimo negotio amarescat. Parili ferme modo res in stomacho se habet: dum scilicet fermentatio illa per evolutionem idearum ad novam generationem procedit, necesse est, ut prius acidum dissolvatur, cum generatio unius sit corruptio alterius. Internæ itaque ideæ ab externis ideis advenientibus determinantur, atque ideæ jam evolutæ proximè alias ideas evolutas, quæ simul esse non possunt, in illo subjecto impugnant abolentque, atque sic ipsum acidum demoliuntur, quippe quod sicut ab ideis esse cæpit, ita quoque illarum vi conservatur ac destruitur; è contra deinceps particulas Salinas cum Oleosis in actum educunt, ut novum exinde fiat ens, quod amarum vocatur. Jam nidorosam cruditatem generavit fermentatio

tio accedente nimio facilè fermentabilium dulcium imprimis & aromaticorum ciborum eorumque amarorum, multo ſale lixivo volatili & oleoſo abundantium, atque hinc magnam cum bile affinitatem habentium uſu, qui cibi cum fermentantur, in momento ut ſic dicam in nidorem corrumpuntur. Magis id adhuc evenit, ſi vel minima ſaltem volatilis bilis ad ventriculum aſſurgentis adſit pars, utpote cum inde mox excitentur ructus, qui ventriculum diſtendunt, vel mordent, & nunc ova frixa, nunc piſces fœtontes, nunc alia redolent.

XLVII. E cruditate porrò nidoroſâ quæ vitia procedant, paucis adjiciam, cum ſanè permutato ſic fermento varios progerminare morbos ab omnibus Medicis deprehendatur. Dixi autem ſuperius in comparatione ad aciditatem, majorem vehementioremque corruptionem nidoroſitatem eſſe, ideò quia ab aciditate magis humores coagulantur, à nidoroſitate verò fluiditas humorum provenit. Deinde etiam cum cruditati nidoroſæ ſeu amariticei bilioſam aut ſaltim ſimilem ineſſe materiam conſtat, flammam autem caloris beneficio bilis debitæ ſuſcitari poſſe per mechanicam demonſtrabile ſit. Nimia bilioſorum humorum copia ac exceſſus incendium, ut ſic dicam, ac calorem præternaturalem, hoc eſt Archei furorem concitabit. Quod ſi verò copia hujus nidoroſitatis volatilitate abundet, iſtud efficiet, ut ſi illa inſimul cum chylo ſanguini & humoribus aliis comiſceatur, icterus niger flavusque; ſi acris febres malignæ, vel ſi ſurſum ad membra tantum corporis ſuperiora ac nobiliora & ipſam adeò Palladis arcem ſeu caput feratur, ob acrimoniam mordacitatem immoderatamque penetrabilitatem, cephalalgiæ, deliria, maniæ, phreneſes, ophthalmiæ aliique oculorum defectus ubertim hinc proveniant. Vel etiam ſi per deſcenſſum ad inferiores partes nidoroſitas abundantiæ ſuæ extendat vires, propter acrimoniam continua exſtimulatio alviq; fluxus, ac inde Diarrhœæ aliiq; morbi ſuboruntur, ita ut de ruente in vitium fermento verè dici poſſit:

Culpam culpa trahit, prior ſequentem,
Et ſimul paritur, paritque noxa,
Et noxas parit una noxa mille,
Ut flammas parit una flamma centum,
Nempè fertile ſemen eſt malorum.

XLVIII. Sed ad medicinam tot ex midorositate subortorum morborum nunc deveniendum erit, ubi primum circà diætam fugienda adhortor, calidum victum calidioremque potum, aromata & vina impensè generosa, item omnis generis dulcia, animi ægritudines, iras ac rixas vehementiores etiam labores, inedias, vigilias, regiones in quibus aër nimium exæstuat: Hæc omnia enim nidorositati maxima largiuntur incrementa, ardorisque illius excessum & Archei furorem quàm adaugent maximè. Econtra verò commendo, quæ singulis hisce sunt contraria, victum potumque tenuem frigidum svaviterque humectantem, pultes legumniaque ac cerevisiam subfrigidam; item quietem sommumque largiorem, utpote quibus nidorositatis acrimoniam minui & Archeum pacari per experientiam constat.

XLIX. Medicamenta dein non possum non laudare corrigentia atque evacuantia, cuncta prætereà illa huc revocanda, quæ superius de Archeum pacandi virtutem habentibus dixi; & ex corrigentibus quidem plurimum valent spiritus Salis, Sulphuris Vitrioli probè rectif. Nitri, omnes dulcificati, Tincturæ flor. bellid. Papav. Rhead. viol. cum spiritu Vitrioli factæ &c. nec successu defraudabit aliquem spiritus stomachicus suprà laudatus, qui uti non tantùm pituitæ visciditatem efficaciter dissolvit ita etiam acrimoniam pariter nidorosam quàm optimè corrigit. Peculiariter quoque suprà nominata absorbentia & sudorifera prosunt, utpote quæ Sal volat. figunt. Evacuantia subministrabunt dicta purgantia cholagoga, phlegmagoga, & hæc quidem viscidæ pituitæ incisionis ergò, dosi aliquantò majore, quoniam retardatur impediturque à pituitâ, quorumvis purgantium operatio, usurpanda, & hic imprimis conducentia erunt; Mechoacanna, Jalapium. Ex illis scilicet cholagogis, & quidem mitioribus, Manna, Cassia Tamarindi, Rhabarbarum, Aloë, Myrobalani, pilulæ de Fumaria, Senna, è fortioribus verò scammonium &c. Et fortassis majori jucunditate alvum subducunt pilulæ Tetragonicæ, Antimoniales, Martiales, & quæ sunt hisce similes. Vomitoria hic suaserim adhibere, cum circà hæc & cholagoga notandum, quod si usurpentur, ut dosi parvâ id fiat; ne bilis per se fluxilis ac quodammodo turgens furorem quasi concipiat, & aut Choleram aut Diarrhæam producat gravem, tutius itaque erit purgationem repetere, quoniam sic nulla ægris creabitur molestia aut noxa, & commendabilem quoque sic sese reddet Medicus.

L. Suf-

L. Sufficiat jam ad portum hic angulus, in quem me ea conditione recipio, ut plura interim circà nobilissimum hoc thema mediter, alio tempore argumentis luculentissimilis bono cum Deo demonstranda. Interim Optimum Maximum Numen devotâ mente veneror ac rogo, ut ceptus Medicos aliorum æquè ac meos perpetuò foveat ac prosperet, suâque gratiâ fragile ac caducum hominum genus, quoad per mortalitatem licet, ubique salvum adversus morbos ubique incolume, ubique compos sanitatis præstet, atque adeò Medicam artem bonis successibus augeat; Ut contrà timendas moborum tempestates, semper floreat, semper triumphet, Gloria Dei, Decus Medicorum.

Sphalmata.

Pag. 11. lin. 1. lege, digerendi. pag. 14. lin. 9. lege, paratum pag. 16, lin. 34. lege, spiritum acidum.

